

UZMAN ÖĞRETMENLİK
VE
YETİŞTİRME PROGRAMI
NOTLARI

MODÜL 9

GÜVENLİ OKUL
VE
OKUL GÜVENLİĞİ

HÜSEYİN KUVVETLİ
2022

GÜVENLİ OKUL NEDİR?

- **Dönmez (2001)**, okulun temel unsurları olan öğrenci, öğretmen ve diğer personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal açıdan özgür ve güvenli hissettikleri okulları güvenli olarak tarif etmektedir. Öğrencilerin başkalarına duydukları saygı ve okula olumlu bağlılık hissetmeleri üzerinde durmaktadır
- **Çelik ise** güvenli okulu "... öğrencilerin güvenli bir eğitim ortamında sosyal becerilerini sergiledikleri, öfkelerini kontrol edebildikleri, sorunlarına çözüm bulabildikleri ve herkesin birbirine saygılı davrandığı bir ortam ..." şeklinde ifade etmektedir
- **Güvenli okul** "Öğrenci ve okul personelinin okul içinden ya da çevreden kaynaklanan suç, şiddet, saldırganlık, zorbalık, hırsızlık, vandalizm, alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanımı, cinsel ve ırksal taciz gibi istenmeyen davranışlara karşı korunmaları ve okulda bir kriz ortamı yaratabilecek olağanüstü hâllerde ... can güvenliğinin en üst düzeyde sağlanmasıdır."

Güvenli okulların bazı özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. **Etkili Okul Yöneticiliği ve Liderliği:** Güvenli okulların inşası için okul idaresinin ve öğretmenlerinin etkili liderlik sergilemeleri gerekmektedir.
2. **Okulu Oluşturan Mekânların Kontrolü:** Okulların güvenli olabilmesi için okulun bütün mekânlarına hâkim olunması gerekmektedir.
3. **Güven Hissi:** Güven hissi güvenli okulun en temel göstergelerinden biridir. Okullarda sağlıklı öğrenmelerin meydana gelebilmesi için öğrenciler sınıf içindeki ve dışındaki bütün süreçlerde güven içinde olmalıdırlar.
4. **Saygı:** Güvenli okulların temel göstergelerinden biri de okullardaki karşılıklı saygı kültürüdür.
5. **Samimiyet:** Okulun paydaşları arasındaki samimiyet, okul güvenliğinin temel göstergelerinden biridir.
6. **Fiziksel Zarar, Gözdağı, Zorbalık ve Tacizin Bulunmaması:** Güvenli okullar fiziksel zarar, gözdağı, zorbalık ve tacizin bulunmadığı yerlerdir. Okullarda bu tür problemlerin olmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.
7. **Alay, Nefret Dili ve Sosyal Dışlanmadan Uzak Olma:** Alay, nefret dili ve sosyal dışlanma okulların güvensiz hâle gelmesindeki sebepler arasındadır.
8. **Çatışma Riskinden Uzak Olma:** Terör ve çatışma ortamı 21. yüzyılda insanlığın karşılaştığı problemler arasında yer almaktadır.
9. **Doğal Afetlerden Uzak Olma:** Güvenli okul iklimini olumsuz yönde etkileyen diğer bir risk de doğal afettir.
10. **Sorumluluk Duygusunu Geliştirme:** Okul müdürü, öğretmen, öğrenci, çalışan ve diğer paydaşların güvenli okul için sorumluluk almaları gerekmektedir.

11. **İhtiyacı Olan Öğrencilerin İhtiyaçlarını Giderme:** Aileleri tarafından temel ihtiyaçları karşılanamayan öğrencilerin bulunduğu bir eğitim kurumunda güvenli okul ikliminin tesis edilebilmesi zordur.

12. **Eşit Muamele:** Öğrencilere eşit muamele edilmemesi, güvenli okul iklimini zedeleyen diğer bir problemdir.

13. **Akademik Başarıya Odaklanma:** Akademik başarıyı yüksek olan okullarda güvenli okul iklimini tehdit eden problemler daha az yaşanmaktadır.

14. **Veliler ve Toplumla İyi İlişkiler İçinde Olma:** Güvenli okulun göstergelerinden biri de okulun yönetim kadrosunun ve öğretmenlerinin veliler ve toplumla iyi ilişkiler kurmasıdır.

15. **İfade Özgürlüğünü Destekleme:** Güvenli okulların bir özelliği de öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmeleridir. Özgür düşünebilen ve fikirlerini beyan eden öğrencilerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu bilinmektedir.

16. **Güvenlik Problemlerini Açıkça Tartışma:** Güvenli okullarda okulun güvenliğe ilgili problemleri okul paydaşlarıyla açıkça tartışılır ve çözümler üretilir.

17. **İletişim:** Sağlıklı öğrenmelerin meydana geldiği okulların temel göstergelerden biri okulu oluşturan paydaşlar arasındaki açık ve kesintisiz iletişimdir.

18. **Empati Kültürünü Geliştirme:** Güvenli okulların bir diğer özelliği okuldaki empati kültürüdür.

19. **Güvenliği Tehdit Eden Davranışları Ödüllendirme ve Görmekten Gelme:** Okul iklimini tehdit edebilecek davranışların ortaya çıkması durumunda okul idaresi, öğretmen ve çalışanlar uygunsuz davranışları görmekten gelmelidir.

20. **Kolluk Güçleriyle İş Birliği:** Güvenli okul denilince sadece okul için güvenli olması yeterli değildir. Okul çevresinin de güvenli olması gerekmektedir.

21. **Her Türü Bağımlılığa Mücadele:** Madde, teknoloji, oyun ve internet vb. bağımlılık türleri öğrencilerin kendilerine zarar verebilmelerinin yanında şiddet, zorbalık, vandalizm vb. olumsuz davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır.

22. **Göçmen Çocukların Problemlerini Yönetebilme:** Göçmen öğrencilere sahip okul idareleri, öğretmenler ve diğer çalışanlar bu öğrencilerden kaynaklanan problemlerin nasıl yönetilebileceği konusunda deneyim sahibi olmalıdırlar.

23. **Kriz Hazırlık ve Krize Müdahale Planlarına Sahip Olma:** Okul idaresi, öğretmenler ve diğer çalışanlar okul ortamında ortaya çıkabilecek her türlü kriz ve probleme karşı hazırlıklı olmalı ve müdahale planları geliştirmelidirler. Bu çerçevede, olası kriz ve risklere karşı zaman zaman tatbikatlar yapmakta fayda vardır.

Güvenli okul ortamı inşa etme ve bu ortamları sürdürülebilir hâle getirmek için okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler, veliler ve diğer paydaşların bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET

Zorbalık: Yaşça daha büyük ya da fiziksel olarak güçlü olan çocukların kendilerinden daha güçsüz olan çocukları sürekli olarak hırpalaması, eziyet etmesi ve rahatsız etmesidir.

Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri:

1. Zorbalık bilinçli ve istençli olarak yapılan ve kurbanı fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik olarak zarar verme amacı güden söz ve eylemlerdir?
2. Zorbalık bir kereye mahsus değildir. Çeşitli zaman aralıklarında tekrarlanıyor olması gerekir.
3. Zorbalar eylemlerini bireysel veya grupla yapabilecekleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler.
4. Zorbaca davranışa maruz kalan kurbanın kendini koruyamayacak ve savunamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olması gerekir.
5. Zorbaca davranışlar sergileyen bireylerin genellikle bu eylemler sonunda kendilerine çıkar sağladıkları görülür.
6. Zorbalar, kurban veya kurbanlarının acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alırlar.
7. Zorbalar ve kurbanlar ile sergilenen zorbaca davranışlar dikkate alınmalıdır

Siber zorbalık günümüzde gittikçe özellikle çocuklar ve gençler arasında sıkça görülen ve geleneksel zorbalık kavramından farklı olarak bireylerin mobil telefonlar ve internet aracılığıyla bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak diğer bireylere rahatsızlık vermesi ve taciz etmesidir.

Siber zorbalık bireylerin internet ve elektronik medyayı kullanarak saldırgan davranışlarda bulunmasıdır.

Geleneksel Zorbalık ve Siber zorbalık: Çocukların siber zorbalığı geleneksel zorbalığa tercih etmesinin nedenlerinden biri de daha fazla izleyiciye ulaşmasıdır.

Siber Zorbalık Nedenleri:

- intikam alma ya da cezalandırma arzusu,
- popüler olma arzusu,
- aile içinde yaşanan sorunlar,
- düşük öz güven
- gerçek dünyada elde edilemeyen başarıyı sanal dünyada yakalama arzusu

Siber Mağduriyet: Kişinin dijital teknolojiler aracılığıyla kendine zarar veren saldırgan tutumlara maruz kalması ve bunun da kişide mağduriyet oluşturmaları durumudur.

Siber mağduriyete maruz kalan ergen ve çocuklar;

- Birçok akademik, duygusal, ilişkisel ve sosyal problemlerle karşılaşmakta
- artan stres onlarda depresyon, kaygı, intihar vb. sonuçları tetiklemektedir.
- baş ve karın ağrısı, cilt problemleri gibi fiziksel problemler meydana gelmektedir.
- çocukların yeme alışkanlıklarını etkilemektedir.

Siber zorbalığın önlenmesi için neler yapılabilir?

1. Çocuklarınızın mutlaka şifre kullanmalarını ve bu şifreleri kimseyle paylaşmamalarını sağlayın.
2. Çocuğunuzun sosyal medya hesaplarında gizlilik ayarlarını uygulayın.
3. Siber zorbalar karşından duygusal bir yanıt isterler. Çocuğunuza bu tür bir durumda asla karşdakine yanıt vermemesini söyleyin.
4. Siber zorbalık yapanları ilgili makamlara bildirin.
5. Çocuklarla rahat bir iletişim iklimi oluşturun.
6. Siber zorbalığın ne olduğunu onlara anlatın.
7. Çocukların çevrim içi aktivitelerini (oyun vb.) gözlemleyin.
8. Uygulamalar ve çevrim içi platformlar hakkında bilgi sahibi olun.
9. Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik zorbalık ve siber zorbalık seminerleri düzenleyin.
10. Okul ve aile arasındaki iş birliği ve iletişimi artırın.
11. Zorbalığı ve siber zorbalığı önlemeye ve azaltmaya yönelik olarak öğrencilerin çatışma çözme, problem çözme, iletişim becerileri, duygu düzenleme becerileri vb. özelliklerini artırıcı etkinlikler ve grup çalışmaları, psikolojik danışmanlar/rehber öğretmenler tarafından yapılabilir.

Ülkemizde siber zorbalığın önlenmesi için konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelemiş ve bu çalışmaların **grup rehberliği şeklinde ve dijital teknolojilerin yer almadığı önleyici programlar olduğu** sonucuna ulaşmıştır.

BAĞIMLILIK VE TEKNOLOJİ BAĞIMLILIĞI

Bağımlılık Nedir?

Bağımlılık herhangi bir maddenin zarar veren sonuçlarına rağmen sürekli ve aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan bir rahatsızlıktır.

Bağımlılığın;

- Biyolojik,
- Sosyal
- Davranışsal boyutları vardır ve yeniden tekrar eden bir rahatsızlıktır.

Bağımlılığı;

- Fiziksel
- Ruhsal bağımlılık

olarak sınıflanabiliriz.

Fiziksel bağımlılık, maddenin varlığına karşı duyulan fizyolojik bir iktidir. Madde alınmadığı zaman fizyolojik uyumun bozulmasına bağlı olarak fiziksel belirtiler çıkar.

Ruhsal bağımlılık; kişinin duygusal ya da kişilik yapısı gereği, gereksinimlerini tatmin etme ya da giderme amacıyla o maddeye düşkünlüğüdür.

DSM-V'ye (Psikolojik Tanı Kriterleri Kitabı) göre bağımlılık kavramının 3 temel özelliği vardır.

1. maddeye ulaşmak için engellenemez arzu ve istek,
2. tolerans adı verilen kullanımın giderek artması
3. yoksunluk.

NOT Madde bağımlısı kişilerin hastaneler bünyesinde kurulan **Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezlerinden (AMATEM)** destek alması gerekir.

Teknoloji Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılığı

Teknoloji ve internetin bilinçli olmayan, kontrolsüz bir şekilde kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan, davranışsal bağımlılıklardır; oyun oynama bozukluğu, kumar oynama bozukluğu sosyal medyanın ve akıllı telefonun aşırı kullanımı gibi bağımlılık yapıcı alt davranışlarla kendini gösteren bağımlılık türü **teknoloji bağımlılığı** olarak tanımlanır.

İnternet Bağımlılığı Kriterleri

Bireyler, günlük hayatta kuramadıkları anlamlı ve kendilerini değerli hissettirecek ilişkileri internet ortamında bulabilir, sosyal kaygı yaşadığı için insanlarla konuşmaktan çekinen bir genç, internet sayesinde kendini ifade edebilir ve istediği kişi olabilir, bunun için de daha çok tercih edildiğini görüyoruz. Çünkü sosyal hayatta yaşamış olduğu sosyal kaygıdan daha az bir kaygı ya da hiçbir kaygı yaşamadan kişiler internet ya da teknoloji ortamında, sosyal medyada ilişkilerini sürdürebilmektedir.

İnternet Bağımlılığı Nedenleri

İnternet bağımlılığının nedenlerine bakıldığında sosyalleşme gereksinimi önemli bir neden olarak görülebilir. Kişilerin gerçek kimliklerini saklayarak kendilerini olduklarından farklı bir şekilde göstermeleri, tanınmamanın verdiği rahatlıkla düşüncelerini açıkça paylaşabilmeleri, yüz yüze iletişim yerine internet iletişimini daha kolay bulmaları sosyalleşme ihtiyacını karşıladığından bireyler internete yönelmektedirler.

İnternet Bağımlılığı Belirtileri

Davranışsal belirtiler: İnternette geçen sürenin giderek artması, amaçlandığından daha uzun süreli internet kullanma, kullanımla ilgili yalan söyleme, internette ilgili aşırı zihinsel uğraş, interneti diğer problemlerden kaçınmak için kullanma, internet kullanımının sebep olduğu psikolojik, sosyal, fiziksel ve mesleki problemlere rağmen kullanmada ısrar etme.

Fiziksel ve zihinsel belirtiler: İnternet kullanımının azaltılmasıyla birlikte anksiyete, internette ilgili obsesif düşünceler ve hayallerde artış, internet kullanımını kontrol etmek veya azaltmak için süregelen bir istek ve arzusun olmaması; durgunluk, uykusuzluk, panik atak ve kızgınlık hallerindeki artış; kan basıncı ve kalp dolaşım sistemi bozuklukları, stres, konsantrasyon eksikliği; baş, mide ve kas ağrıları ile görme zayıflıkları.

Sosyal belirtiler: Önemli sosyal, mesleki ve serbest zaman faaliyetlerinin internet kullanımı yüzünden bırakılması, iş yerinde veya okulda azalan üretkenlikte birlikte yüksek gerilim ve rekabet ortamı oluşması.

İnternet Bağımlılığının Sonuçları

Bedensel sonuçlar: Bazıları beslenmeyi o kadar ihmal ederler ki ciddi bir şekilde zayıflarlar. Ancak büyük bir kısmı aşırı kiloludur. Sırt ağrıları, baş ağrıları, göz şikâyetleri aşırı internet kullanımının diğer sonuçlarıdır.

Sosyal Sonuçlar: Kişi giderek yalnızlaşır ve sonunda çevresinden tümüyle yalıtılmış hâle gelir. Sanal dünyada ise sosyal ağda çok çeşitli ilişkileri vardır.

Psikolojik sonuçlar: Kendisine güvenmeyen kendisinden şüphe eden bir kişiliğe sahiptirler. Başkalarıyla temas kurmada yaşanan kendine güvensizlik zamanla giderek büyüyen bir korkaklığa dönüşür. Sık sık ortaya çıkan başka bir olgu da depresyondur. Ayrıca değersizlik ve çaresizlik duyguları da bu kişilerde baskındır.

Aşırı Teknoloji Kullanımına Karşı Aile Olarak Ne Yapmak Gerekir?

- Çocukların nasıl bir insan olmasını istiyorsanız ona o şekilde model olun.
- Çocuklara karşı her zaman saygılı olun.
- Çocuklara sevginizi açıkça ve koşulsuz olarak gösterin.
- Çocuklarla birlikte oyun oynayın.
- Çocuklarla birlikte kitap okuyun.
- Çocukların yaşına uygun sorumluluklar verin.
- Çocukların mutlaka bir spor ya da sanat alanında uğraş edinmesini sağlayın.
- Çocukların yaşam amacı edinmesine yardım edin.
- Sonuç değil süreç odaklı başarıyı destekleyin.

Chibbaro, Ricks ve Lanier dijital bağımlılıkların önlenmesinde okul psikolojik danışmanlarına/rehber öğretmenlere yönelik bir model önermişlerdir. Buna göre model aşağıdaki gibidir:

a) Profesyonel gelişim: İkinci basamakta okul danışmanlarının konu ile ilgili yeni eğilimleri takip etmeleri ve profesyonel olarak kendilerini bu alanda geliştirmeleri yer almaktadır.

b) Tüm okul çapında eğitim: Okul psikolojik danışmanları dijital bağımlılıklarla ilgili tüm okul personelini bilgilendirmeli, çeşitli eğitimler düzenlenmelidir.

c) Aile ve toplum eğitimi: Aile ve topluma yönelik atölye çalışmaları, seminer ve eğitimler bu modelin dördüncü basamağını oluşturmaktadır.

d) Öğrenci değerlendirmesi: Öğrencilerin birçok test ve çeşitli araçlarla internet bağımlılığı açısından değerlendirilmesini içerir.

e) Önleyici çalışmalar: Grup danışmanlığı, bireysel danışma, sınıf rehberliği gibi etkinliklerle öğrencilere yönelik dijital bağımlılıkta önleyici çalışmalar yapmayı içerir.

f) Kaynaklar: Okul psikolojik danışmanları aileler ve topluma yönelik çeşitli kaynaklar hazırlayabilirler ya da var olan kaynakları onlarla paylaşabilirler.

İnternet bağımlılığını önlemede okullara ve öğretmenlere düşen bazı görevler vardır. Bunlar:

- Okullarda özellikle ilköğretim seviyesinde önleyici programlar uygulanabilir.
- Öğretmenler öğrencilerinin kişilik özelliklerine odaklanmalıdır.
- Öğretmenlerin, öğrencilerin diğer akranları ile ilişkilerini incelemeleri gerekir.
- Özellikle öğrenci yalnız ve içine kapanık ise sosyal medyada daha fazla vakit geçirebilir. Öğretmen öğrencilerini yaratıcı ve keşfedici grup faaliyetlerine sevk etmelidir. Öğrenciler internette ne kadar az vakit geçirirlerse bağımlılık geliştirmeleri o kadar azalır.
- Öğrencilere internetin pozitif ve negatif etkileri ile ilgili atölye çalışmaları düzenlenebilir. Seminer ve atölye çalışmaları ailelere yönelik de tasarlanabilir.
- Benlik saygısı düşük çocukların internet aktivitelerine daha fazla dâhil oldukları görülmektedir.

GÜVENLİ OKUL VE İLETİŞİM

Güvenli Eğitim İletişimi

MEB ve İçişleri Bakanlığının 2019 yılında ortaklaşa yürüttüğü **Eğitim ve Güvenlik Projesinde "güvenli eğitim iletişimi"** kavramı geliştirilmiştir.

Güvenli eğitim iletişimi, zorunlu öğrenim çağındaki bireylerin eğitim hayatlarında karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunları ile ilgili tüm paydaşlar arasında gerçekleşen iletişimsel süreç ve becerileri kapsamaktadır.

Güvenli eğitim iletişiminin sağlandığı bir ortamda herhangi bir sorunla karşılaşan çocuğun;

- Öncelikle kendisinin veya bir başkasının bir güvenlik sorunu veya eğitim süreçleri içerisinde yardım almasını gerektiren herhangi bir sorun ile karşılaştığını kavrayabilmesi,
- Sorunu; ailesi, öğretmenleri veya yetkili diğer kurum personelleri ile doğru ve etkili biçimde paylaşabilmesi,
- Paylaşımı sonunda bir yardım alacağına dair beklentiye sahip olabilmesi,
- Kurduğu bu iletişim sonunda dumsuz bir sonuç (ifşa edilme, hor görülme, dikkate alınmama, alay edilme, dışlanma vb.) ile karşılaşmayacağına dair bir güvene sahip olabilmesi beklenmektedir

NOT Kurum yönetimi, eğitime ilişkin mevzuat, fiziksel şartlar, öğrencilerin sosyo-ekonomik yapıları, okulun bulunduğu semtin ve bölgenin özel konumu gibi pek çok unsurun göz önünde bulundurulması ve bunlara özgü stratejiler geliştirilmesi güvenli eğitim iletişimi çocuk odaklı bir kavram olmaktan çıkaracaktır.

Öğretmenlerin öğrenciler ve diğer paydaşlar arasında kuracağı iletişim süreçlerinde benimseyeceği stratejiler:

- Duruma uygun iletişim tonunu belirlemek
- Okulun iletişim planlarını bilmek ve bu planların gerektirdiği sorumluluklar kapsamında hareket etmek
- Problemler ortaya çıkmadan önce iletişim kanallarının oluşturulması ve bunların açık tutulması
- İletişim etkinliğine pozitif olarak başlamak
- Aktif dinleme edimini uygulamak ve iletişim sırasında karşıdaki kişi ile etkileşime girmek
- Ulaşılan noktaları vurgulamak ve ödün vermeye rıza gösterebilmek
- Gizliliğe saygı göstermek
- Dedikodudan kaçınmak
- Pozitif bir noktaya vurgu yaparak iletişimi sonlandırmak

UNICEF, eğitim güvenliği konusunda farklı tehditler karşısında ebeveynler ile kurulacak iletişim türüne önem vererek, ebeveynleri dinlemek; sıcak ve pozitif bir tonu tüm iletişim mecralarında sürdürmek; sıkça iletişime geçmek; iletişimin gizliliğini ve ana hedefin öğrencinin çıkarları olduğunu vurgulayarak bir güven hissi geliştirmek; ailelerin farklı arka planları ve inanışları olduğunu göz önünde bulundurarak tek bir yaklaşımın her iletişim faaliyeti için uygun olmayabileceğinin farkında olmak; ebeveynleri değerli hissettirmek gibi durumlara vurgu yapmıştır.

Okul güvenliğini sağlamada tüm uygulayıcıların "**çocuk merkezli**" bir yaklaşımla gerekli iletişim pratiklerinin gerçekleştirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ

Türkiye'deki Yabancılarla İlgili Genel Bilgiler

2011'den sonra Türkiye'ye farklı statülerde beş milyondan fazla "**göçmen**" yerleşmiştir. Türkiye'deki yabancı kişi sayısı Eylül 2021 itibarıyla **5.4 milyon** kadardır.

Geçici Koruma altında	3.630.702
Uluslararası Koruma altında	56.417
Kısa İkamet izniyle	616.867
Öğrenci İkamet izniyle	73.451
Aile İkameti izniyle	76.490
Diğer kategorisi	128.588

Göçmen vatandaşlardan 1.662.753 kişi **0-18** yaşları arasındadır.

YABANCILARIN EĞİTİMİ VE EĞİTİM GÜVENLİĞİ

Birçok ülkede yabancı uyruklu öğrencilerin güvenliği, eğitim kurumlarına devredilmiştir. Çünkü eğitim kurumları, eğitim ve öğrenimden sosyal yardıma, kültürel uyumdan öğrencilerin aileleriyle iletişimine, ayrımcılıkla mücadele konusunda bilgi ve tavsiyeler verilmesinden barınmaya kadar, resmî veya gayri resmî olarak genişletilebilen konularda, önemli bir role sahiptir.

Kimlik Oluşumu ve Altın Üçgen:

Bir yabancı çocuğun okuldaki başarısı da aşağıda sıralanan soruların nasıl cevaplandırılacağı ile bağlantılıdır.

1. Aile içi iletişim nasıldır? Ebeveynler çocuklarına rol model olabiliyor mu?
2. Çocuğa gerekli olan destek veriliyor mu? Yoksa çocuğa danışmadan çocuğun yaşamındaki hemen her şey "helikopter ebeveynler" tarafından mı doldurulmaktadır?
3. Okul ve aile ilişkileri nasıldır?
4. Ailede çocuğun eğitimini destekleyen aile ortamı var mıdır? 42.5
5. Göç sürecinden dolayı çocuğun yaşadığı travmalar var mıdır?
6. Çocuğun iç dünyasına girip çocuğu anlamak için çocuk ve ebeveynleriyle hangi yöntemlerle iletişim sağlanmaktadır?
7. Çocuğun yakın çevresini oluşturan akran grubunun özellikleri nedir?
8. Çocuğun okulda arkadaşları var mıdır?

Bir çocuğun kimliğinin oluşmasında;

- İçinde büyüdüğü coğrafyanın özellikleri,
- Kültürün köprüsü ve tercümanı olan hangi dilin konuşulmakta olduğu,
- Etnik kökeni,
- İnanç ve ailenin yaşam felsefesi
- İçinde yaşadığı toplumun kültürel yapısına dayanarak cinsiyeti ve yaşı
- Kimlik oluşumu ve kültürel bagajının zenginliği konusunda ebeveynlerin eğitim seviyesi,
- Ekonomik durumu
- Sosyal statüsü önem arz etmektedir.

Yabancı Öğrencilerin Güvenliği

Yabancı uyruklu öğrencilerin hem okula devam etmelerinde hem okulda akademik başarı ve motivasyonlarının artırılmasında, aynı zamanda da bu öğrencilerin ebeveynlerinin endişesi olmadan okula gitmelerinde güvenli bir okul ortamının sağlanmasının çok önemlidir.

Okul güvenliği; en geniş kapsamıyla ifade edilecek olursa öğrenciler, çalışanlar ve diğer paydaşlar olan veli ve ziyaretçilerin okul ortamında ve yakın çevresinde güvende olmaları, kendilerini fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımdan özgür hissetmeleridir.

Risk Alanları olarak;

1. Dış tehlikeler (Yetişkin veya yaşlılardan gelebilecek fiziksel veya psikolojik saldırı)
2. Mekânla ilgili tehlikeler (kaygan zeminler, havasız mekânlar, yetersiz oksijen, merdivenler, set zeminler, menteşeler)
3. Hijyenle ilgili tehlikeler (yeteri kadar temizlenmeyen tuvaletler, kirli sınıflar)
4. Sağlıksız gıdalar
5. Akran Zorbalığı
6. Öğretmen-idareci şiddeti
7. Veli şiddeti
8. Sınav Kaygısı
9. Servis kazaları
10. Afetler (deprem, sel, yangın)

Okullarda Fiziksel, Psikolojik ve Sosyal Güvenlik

Küresel bir politika sorunu olan yabancı öğrencilerin güvenliğinin

- yalnızlık,
- ayrımcılık ve
- izolasyon boyutları vardır.

Güvenlik, insanların bir toplumda nasıl yaşadıkları ve nefes aldıkları, tercihlerini ne kadar özgürce uyguladıkları, pazara ve sosyal fırsatlara ne kadar erişime sahip oldukları huzur ve barış içinde yaşamaları ile ilgilidir.

Yabancı uyruklu öğrencilerin, sosyal güvenlik duygularını artırabilmek için kültürel entegrasyonu sağlamak ve topluma entegre olmalarının kolaylaştırılması için okullarda yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülke öğrencileri ile olan etkileşimlerini teşvik eden programlar geliştirmek ve uygulamak gerekmektedir.

Sosyal güvenlik alanında dikkat edilmesi gereken husus, yapılan çalışmaların ne kadar yararlı olduklarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde, yabancı uyruklu vatandaşların söyledikleriyle yaptıkları arasındaki farkın iyi okunmasıdır.

Farklılıklarda Farkındalık

Yabancı uyruklu öğrenciler bireysel-sosyal, kültürel, inanç ve yaşam felsefesi, etnik köken gibi farklılıklardan dolayı bu öğrencilerin ilgi alanları, hobileri, deneyimleri ve tercih edilen sosyalleşme yolları farklılık gösterebilmektedir.

21. yüzyılın eğitim vizyonu aşağıdaki hedefleri kapsamaktadır:

1. Eğitim ile mantık çerçevesinde düşünen, algılayan, empati sağlayan, objektif karar verebilen, motivasyonu yüksek ve öz güvenle dünya coğrafyasında rekabet edebilecek gençleri topluma kazandırmalıyız.
2. Risk, stres ve değişim ile ilgili olarak nasıl hissettiğini ve bu konularda kendi kapasitesini fark edebilir.
3. Çok kültürlülük, işle ilgili belirsizlikler ve örgütsel değişim ile baş etme konusunda sağlam biçimde odaklanabilir.
4. Kontrol etme yerine iş birliği yapmaya daha meyilli olabilir.
5. Kendi güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilir.

21. yy. eğitim konseptindeki eğitimcinin rolü ise şu şekilde sıralanabilir.

1. **Care:** Sorumluluk taşıma, değer verme, sevgi ve şefkat,
2. **Challenge:** Yenilikçi-araştırmacı, sınırları zorlayan,
3. **Clarify:** En zor konuyu da rahat açıklayabilmeli, kreatif anlatma sanatı, anlaşıldığını kontrol etmeli,
4. **Captivate:** Cazip-ilginç yapmalı, beğeni kazanılması,
5. **Confer:** Etkileşimli, herkese ilgi, zaman tanınmalı, söz hakkı tanınmalı,
6. **Consolidate:** Konunun anlaşıldığını emin olmalı kontrol edip "geri dönüş" sağlamak "feedback" vermeli, yardım ve düzeltme,
7. **Control:** Verimli sınıf atmosferi: Rol model, dengeli ve adil olmalı

GÜVENLİ OKUL KAPSAMINDA SOSYAL UYUM - ENTEGRASYON

Sosyal uyum, bireylerin ev sahibi toplumla ilişki kurmak için geçirdiği değişimlerdir.

- Bireyin kendi kültürü perspektifinden ev sahibi ülkenin kültürel davranışlarını, değerlerini ve inançlarını anlama ve birleştirme süreçlerini içermektedir.
- Bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere birbirleriyle ilişkili birçok faktör içermektedir.
- Göçmenin yerleşmiş olduğu yeni toplumda, gelmiş olduğu ülkede sahip olduğu kültürel kimliğini koruyarak yeni toplumda sosyal ve kültürel bütün alanlarda katılımcı olmasıdır.

Asimilasyon bireyin sahip olduğu kimliğini bırakıp yalnızca yeni toplumun kültürel değerleriyle yaşamına devam etmesidir.

Yabancı Öğrencilerin Uyum ve Entegrasyonuna Engel Olan En Önemli Sebepler:

- Dil Sorunu
- Sosyal bilgilerin eksikliği
- Psikolojik, sosyal ve fiziksel okul güvenliği sorunu
- Okulu Terk Etme
- Yönetici ve Öğretmenlere Oryantasyon Eğitimi
- Meslek Eğitimi
- Kültürel Ayrımcılık ve Asimilasyon Endişesi
- Maddi Yetersizlikler 431
- Çocuk İşçiliği

Vatandaşlık Bilinci ve Eşitlik Yasası

Gönüllülük bazında uyum ve entegrasyonun gerçekleşmemesi üzerine **Scheffer** "Çok Kültürlü Toplumun Dramı" başlığıyla makale yazmıştır.

Yabancı Düşmanlığına Karşı Farkındalık

Eğitim kurumları, okullar yabancı uyruklu öğrencilerin karşılaştıkları sorunların farkında olmalı ve gerekli desteği sağlamalıdır. Farklı siyasal, kültürel ve etnik yapıya sahip olan yabancı uyruklu öğrenciler okul ortamında bu farklılıklarından dolayı dışlanmamalı, psikolojik şiddete maruz kalmamalıdır. Onlara kendilerini rahatlıkla ifade edecek ve güvende hissedecek demokratik ortamlar yaratılmalıdır.

Farklı ailelerin kültürleriyle de kodlanmış olan göçmen çocukları, eğitim ortamlarına uyum sağlamaya çalıştıklarında farklılıklarından dolayı bazı sorunlar yaşayacaklardır.

Öğrencilerin bu zorluklara duygusal tepkileri ve duygusal değişikliklere adaptasyonu, **sosyal- kültürel uyum** olarak adlandırılır.

Sosyal-kültürel uyumun **fizyolojik**, **sosyolojik** ve **psikolojik** olmak üzere çok yönlü bir yapı olarak görülmesi gerekmektedir.

Genel olarak **sosyal-kültürel uyum** ev sahibi ülke vatandaşlarıyla sağlıklı "**kişiler arası ilişkileri**" ifade etmektedir

Yabancı öğrencilerin uyumuyla ilgili en önemli sorun, kayıt altına alınamayan ve gerekli eğitimi görmeyen “göçmen” çocuklarının, yerleşik olduğu toplumun kültürü dışında yaşamaları, zamanla içinde yaşadıkları toplum için başlı başına bir tehlike unsuru olarak ortaya çıkabileceğidir.

Kültürel uyum;

- psikolojik uyum
- sosyokültürel uyum

olarak ikiye ayırmak söz konusu olabilir:

Psikolojik uyum, stres ve başa çıkma durumlarıyla ilgili iyi oluş ve memnuniyet ile ilgilidir.

Sosyokültürel uyum ise güncel yaşamdaki sosyal beceriler ve öğrenme üzerine dayalıdır.

Kültürel uyum, yabancı uyruklu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin kültürlerini öğrenmelerine, algılamalarına ve anlamalarına yardımcı olan zengin uygulama ile deneyim süreçlerini ve sonuçlarını içermektedir. Bu durum, bir kültürün içselleştirilmesi yoluyla başka bir kültüre entegrasyonu yani sosyal uyumu anlamına gelmektedir. Bu süreç sosyal uyum ile yakından ilişkilidir.

Kabul edilmemek, dışlanmak, anlaşılılmamak ve sosyal izolasyon korkusu yabancı uyruklu öğrencilerin kültürel uyum sürecinden kaçınmalarına neden olabilir

Sosyal güvenliği iyileştirmenin ve yalnızlık, kaygı ve depresyon duygularını azaltabilmenin en etkili yollarından biri, hoşgörü ortamı yaratmak ve entegrasyonu kolaylaştırmaktır.

Göç Dalgusu ve Yabancılar

Göç, insanlar dâhil bütün yaratıklarda olduğu gibi, yaşam alanını kalıcı veya geçici bir şekilde değiştirmek

Göçmen çocukların ebeveynlerinin dil ve kültür farklılığı çocukların eğitimde geri kalmalarında ve Türk öğrencilerle uyum sorunu yaşamalarında temel nedenlerdendir.

Sosyal Uyum Sürecinde Kültürün Önemi ve Güvenli Okul

Hofstede, kültürü “bir insan grubunun üyelerini diğerinden ayıran zihnin kolektif olarak programlanması” şeklinde tanımlamaktadır.

Hofstede’ye göre bireyler içinde yaşadıkları kültürün değerleriyle kodlanırlar.

Hofstede, Kültürel Boyutlar Kuramıyla farklı kültürleri altı farklı boyuttan inceleyerek kültürlerin örtüşen ve birbirinden farklı taraflarını ortaya koymuştur.

Kimlik Oluşumu ve Altın Üçgen

Altın Üçgen olarak nitelenen; **aile-okul** ve **sosyal çevre** üçlüsü arasındaki sağlıklı iletişimin eğitim süresince gerçekleşmesi gerekmektedir.

Yabancı uyruklu ailelerin eğitimi destekleyen örnek davranışlarının eksikliği, çocuklarının eğitimdeki başarısını oldukça olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Ailelerin eğitime yeterli desteği verebilmesi için de öncelikle eğitim kurumlarında, okullarda çocuklarının birçok açıdan güvende (fiziksel, sosyal, psikolojik, sağlık vb.) olduklarına inanması gerekmektedir.

“**Altın Üçgen**” dışında çocuğun kimliğinin oluşumunda son yıllarda gittikçe önemi artan yeni faktör ise **sanal dünyadır**. Çocuğun internet aracılığıyla erişim sağladığı sanal pencere, hiçbir engelle takılmaksızın çocuğun kimlik oluşumunu etkileyebilecek güçtedir

Yabancı Uyruklu Çocukların Eğitim ve Okul Güvenliğine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Eğitim Politikaları

Yabancı uyruklu çocukların eğitim ve okul güvenliğine ilişkin yurt dışında yapılan çalışmalar “**yaş**” faktörünün gençlerin okullara hızlı ve kolay adapte olunmasında kilit bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmacılar, bir **çocuk ne kadar küçükse** geçiş yapmasının onun için o kadar kolay olduğunu belirtmişlerdir.

Yeni toplumda “**kabul edilmiş ve iyi entegre edilmiş hissetmek için arkadaş edinmenin son derece önemli olduğu**” bulgusuna ulaşılmıştır.

Yabancıların eğitimde karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri **Türkçe yetersizliği** ve **aidiyet bilincinden yoksun olmalarıdır**. Topluma entegrasyonunun önündeki en büyük engellerden biri dildir. **Dildeki noksanlık**; eğitim problemlerine, yeni topluma uyum sağlamada ve istihdam konusunda zorluklara neden olmaktadır.

Toplumdaki eğitimcilerin ve rol model konumundaki insanların "Yüksek Empati Yeteneği, Anlayış Gösterme, Dürüstlük ve Adalet, Yeniliğe Açıklık, Takım Arkadaşlığı, Basitleştirme Yeteneği, İham Verme, Çatışmaları Yönetebilme" alanlarındaki başarılı davranışları sosyal uyum / entegrasyona önemli bir katkı sağlayacaktır.

OYUN BAĞIMLILIĞI

1. Oyun Bağımliliğini Tanımlama

- Her oyun bağımlılık yapmaz.
- Her oyun, her bir bireye aynı etkiyi yapmaz.
- Oyun bağımlılığı genetik ve çevresel faktörlere göre değişiklik göstermektedir.
- Her oyun, zararlı olmaz ve sağlıklı da değildir. Bireylerin yaşamlarında eğlence, rahatlama ve hatta sosyalleşme sağlayan oyunlar da vardır.

Oyun bağımlılığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uluslararası sağlık problemlerine ilişkin hastalıkları sınıflama (ICD) tarafından hastalık olarak tanımlanmaktadır.

Oyun bağımlılığı, uzun süreli çok fazla oyun oynama değil bireylerin günlük yaşamlarının önemli bir kısmında yer alarak gündelik yaşamlarında sorumlu olduğu görev ve sorumlulukları aksatarak bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkilemesidir.

Güncel (sanal) oyunların etkileri

- yalnızlık (soyutlama),
- duygu bozuklukları,
- daha fazla enerji gereksinimi ve
- uyarıcı maddeleri kullanma

Oyun bağımlılığı öğrencilerin düzensiz bir öğrenme alışkanlığından kaynaklanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2018 yılında gençlerin sanal oyun bağımlılığını davranış bozukluğu olarak tanımlayarak belirtilerini göstermede üç ölçüt belirlemiştir. Bireylerin;

1. Oyun oynama isteğini kontrol altına alamaması,
2. Oyun oynamanın diğer tüm aktivitelerden daha önemli ve öncelikli olduğu duygusuna sahip olması,
3. Oyun oynama isteğinin, ders çalışmalarını aksatmasına, sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve tüm faaliyetlerden uzaklaşmasına rağmen, artarak devam etmesidir.

Amerika Psikoloji Derneği (APA) bir bireye oyun bağımlısı teşhisi konulması için dokuz ölçütten en az beşinin bir yıl içinde göstermesi gerektiğini belirtmiştir. Bunlar;

1. Oyun oynamanın her şeyden önce gelmesi,
2. Oyun oynamadığı zaman gergin ve asabi davranışlar göstermesi,
3. Oyuna daha fazla zaman ayırma eğilimi içinde olması,
4. Daha önce sevdiği ve katıldığı aktivitelerle ilgilenmemeye başlaması ve aktivitelerden uzaklaşması,
5. Oyunda harcadığı zamana ilişkin aileye yanlış bilgi vermesi,
6. Akademik çalışmalarına daha az zaman ayırmaya başlaması,
7. Oyun oynamayı, kaygı, suçluluk gibi olumsuz duygulardan kaçış olarak görmesi,
8. Oyun oynama sıklığını, zamanını ve süresini kontrol edememesi,
9. Psikolojik problemler yaşamaya başlamasına rağmen oyun oynamayı azaltma veya kısıtlama eğilimi göstermemesidir.

Oyunlara bağlanma süreci ve bağımlılığın oluşma aşamaları şunlardır:

1. **Başlama isteği:** Oyun, oynamaya yeni başlayan bireylerin meraklarını uyandırarak oyunun içine alma ve oyunun bir parçası olma,
2. **İlginin artması:** Oyuna başlayan bireylerin günlük yaşamlarında ve davranışlarında farklılaşmaların başlaması.
3. **Düşüncelerinde oyunun öncelikli bir yere sahip olması:** Oyunun bireyin yaşamının merkezine yerleşmesi sonucu daha önce zevk aldığı etkinliklerden uzaklaşmaya başlaması,
4. **Oyun bağımlılığının oluşması:** Bireyin zamanının büyük bir kısmını ve enerjisini oyuna ayırarak sorumlu olduğu görevlerini aksatması veya ihmal etmeye başlaması.

2. Oyun Bağımlılığının Etkileri

Oyun Bağımlılığı bireyleri

- ekonomik,
- sosyal,
- bedensel (sağlık)
- duygusal

olarak olumsuz etkilemektedir.

Oyun Bağımlılığını Önleyici tedbirler

1. Oyun oynama süresi sınırlandırılmalıdır.
2. Oyun oynama etkinliğini alışkanlık ve rutin davranışa dönüştürecek sıklıkla yapmamaya dikkat edilmelidir.
3. Geceleri oynanan oyunlardan hemen sonra yatmak yerine oynama ve yatma zamanı arasında belli bir süre bırakılmalıdır.
4. Tatile giderken veya seyahat esnasında oyun konsollarını mümkünse yanına almama, telefon ve bilgisayarlardaki oyunlara az takılmaya dikkat edilmelidir.
5. Oyuna harcanan zamanın farkında olunmalıdır.
6. Oyun bağımlılığının başladığına işaret eden belirtiler fark edildiğinde oyun oynama zamanı bilinçli bir şekilde azaltılmalı veya uzmanlardan destek alma yolları aranmalıdır.
7. Spor ve fiziksel etkinliklere katılmayı veya yapmayı teşvik edilmeli veya desteklenmelidir.
8. Çocuklarla konuşarak onların neden oyun oynamak istedikleri ve hangi oyunlardan zevk aldıkları hakkında bilgi edinilmelidir.
9. Çocukları oyundan uzaklaştırmak için aile içi ortak etkinlikler düzenlenmelidir.
10. Oyun oynayan çocuğa oyundan ayrılması için belli bir süre tanınmalıdır.

GÜVENLİ OKUL: OKULLARDA SOSYAL DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİNİN DESTEKLENMESİ

Güvenli Okul: Okullarda Sosyal Duygusal Öğrenme Becerilerinin Desteklenmesi

Okulda şiddet, okul içinde veya çevresinde başkalarına zarar vermeyi amaçlayan bir dizi kasıtlı davranıştır.

- Zorbalık,
- siber zorbalık,
- kavgı,
- silah kullanımı
- cinsel taciz
- istismar

birkaç okul şiddetidir.

Okulda şiddet bir okulun eğitim misyonunu veya okulun saygı iklimini ihlal eden her türlü davranışlardır.

Şiddet İçin Risk faktörleri

Okullarda şiddeti önlemenin en önemli ve ilk basamaklarından biri risk faktörlerini belirlemeye yönelik çalışmalardır.

Risk faktörlerinin beş önemli yönü

İlk olarak risk faktörleri eklenmeli olma eğilimindedir- ne kadar fazla risk faktörü varsa şiddet riski o kadar yüksek olur.

İkinci olarak risk faktörleri, birey, aile, akran grubu, okul ve mahalle seviyeleri dâhil olmak üzere birden fazla düzeyde ortaya çıkmaktadır.

Üçüncüsü, farklı risk faktörleri yaşamın farklı noktalarına ilişkindir; aile düzeyindeki faktörler küçük çocuklar için daha büyük bir rol oynar ve akran grubu ve mahalle faktörleri daha büyük çocuklar için daha büyük bir rol oynar.

Dördüncüsü, bazı risk faktörleri, belirli şiddet içeren davranış türlerine özgüdür (Örneğin, cinsel şiddet için risk faktörleri, siber zorbalık için olanlardan oldukça farklı olabilir.).

Son olarak risk faktörlerine maruz kalmanın derecesinin sonuçlar üzerinde önemli etkisi

Bireysel özellikler, aile içi şiddet; tutarsız, gevşek ve sert disiplin uygulamaları; antisosyal akranlarla ilişki; bilgisayar oyunları ve okula karşı olumsuz tutumlar **şiddet için önemli risk faktörleri** olarak görülmektedir.

Şiddet için Kuramsal Açıklamalar

Şiddetin türleri ve özellikleri

Doğrudan şiddet; zarar vermek amacı taşıyan bir kişiyle doğrudan karşı karşıya gelme davranışlarıdır. Dövmek, tehdit etmek, hakaret etmek, itmek doğrudan şiddete girer.

Dolaylı/ilişkisel şiddet; sosyal ret, sosyal dışlama, dedikodu yapmak gibi davranışları içerir.

İşlevleri açısından şiddet:

Tepkisel şiddet, kışkırtmaya cevap niteliğinde olan savunmacı davranışlardır.

Planlı şiddette ise fayda beklentisi vardır.

Planlı şiddet; yüksek düzeyde liderlik ve sosyal yeterlik becerileriyle ilişkilidir. Aynı zamanda suç içeren ve antisosyal davranışlarla da ilişkilidir.

Şiddetin Ruh Sağlığı İçin Sonuçları

Yaşamın erken dönemlerinde şiddet uygulayanların ve şiddet mağdurlarının sonraki yıllarda şiddet davranışlarında artma eğilimi görülmektedir.

Şiddet davranışı gösteren çocukların yetişkinlik zamanlarında suç ve şiddete meyilli olma, riskli davranışlar gösterme, madde kullanımı gibi olumsuz anlamda yaşantılar geçirme ihtimalleri yüksektir.

Şiddet daylarına maruz kalanlarda öz saygıda azalma, psikolojik travmada artış, okuldan kaçma gibi davranışlarda artış olduğu görülmektedir.

Okullarda şiddetin azalması ve güvenli okul ortamının sağlanmasında okul temelli önleme programlarından **Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) Programı** önemli bir yer tutmaktadır.

Şiddeti Önleme ve Güvenli Okul

Güvenli okullar için olumlu sonuçlar sağlayan okul temelli programların en önemlilerinden birinin **sosyal duygusal öğrenme (SDÖ)** dir.

SDÖ, çocuklara öz-farkındalık, öz-yönetim, sosyal farkındalık, kişiler arası ilişkileri yönetme ve sorumlu karar verme gibi becerileri öğretmektedir.

SDÖ programları doğrudan okullarda şiddeti ve davranış sorunlarını azaltma potansiyeline sahip olabilir.

Sosyal Duygusal Öğrenme (SDÖ) ve Güvenli Okul İkimini

SDÖ çocukların ve yetişkinlerin duygularını tanımak ve yönetmek, sorumlu kararlar vermek ve zorlu sosyal durumları yapıcı bir şekilde ele almak, başkalarını önemsemek ve ilgi göstermek, olumlu ilişkiler kurmak için ihtiyaç duydukları bilgi, tutum ve becerileri edindikleri süreçlerdir.

Öz-farkındalık: Kişinin duygularını, ilgi alanlarını, değerlerini ve güçlü yanlarını/yeteneklerini doğru bir şekilde değerlendirme ve sağlam temellere dayanan bir öz güven duygusunu sürdürme becerisi.

Öz-yönetim: Stresle başa çıkmak, dürtüleri kontrol etmek ve engellerin üstesinden gelmek için sebat etmek için kişinin duygularını düzenleme kapasitesi; kişisel ve akademik hedefler belirlemek ve daha sonra bu hedeflere ulaşma yolunda ilerleme becerisi; duyguları yapıcı bir şekilde ifade etme becerisi.

Sosyal farkındalık: Başkalarının bakış açısını almak ve onlarla empati kurma becerisi; bireysel ve grup benzerliklerini ve farklılıklarını tanıma ve takdir etme becerisi; toplumsal davranış standartlarını anlama ve uyma becerisi; aile, okul ve toplum kaynaklarını tanıma ve kullanma becerisi.

İlişki becerileri: İşbirliğine dayalı sağlıklı ilişkiler kurma ve sürdürme becerisi; uygunsuz sosyal baskıya direnme becerisi; kişiler arası çatışmayı önleme, yönetme ve çözme becerisi; gerektiğinde yardım isteme becerisi.

Sorumlu karar verme: Etik standartlar, güvenlik endişeleri, uygun davranış standartları, başkalarına saygı ve çeşitli eylemlerin olası sonuçları dikkate alınarak karar alabilme becerisi; karar verme becerilerini akademik ve sosyal durumlara uygulama becerisi; kişinin okulunun ve toplumun refahına katkıda bulunma becerisi.

SDÖ programını kullanan okullar, öğrencilere öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişkiler ve sorumlu karar verme alanlarında beceriler öğretir. Bu beceriler, çocukların kızgın olduklarında kendilerini sakinleştirmelerine, arkadaşlıklar başlatmalarına, ilişki çatışmalarını saygılı bir şekilde çözmelerine ve etik ve güvenli seçimler yapmalarına olanak tanımaktadır. Bu temel SDÖ becerileri, öğrencilerin şiddetle ve zorbalıkla başa çıkmak için ihtiyaç duyduğu temel yeterliliklerdir.

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ:

OKULLARDA BARIŞYAPICILIK/ARABULUCULUK UYGULAMALARI

Okullarda öğrenci-öğrenci anlaşmazlıklarının yapıcı-barışçıl çözümünü sağlamak için kullanılabilecek yöntemlerden biri "Barışyapıcılık/Arabuluculuk Uygulamaları"dır.

Barışyapıcılık/arabuluculuk programlarının iki temel amacı:

Birinci amaç, öğrencilerin okullarda güvenliğinin sağlanması;

ikinci amaç ise öğrencilerin yapıcı-barışçıl anlaşmazlık çözüm becerilerinin kullanıldığı bir ortamda sosyalleşmelerini ve gelişmelerini sağlamaktır.

Barışyapıcılık/Arabuluculuk

- Sorun yaşayan iki ya da daha fazla kişinin üçüncü bir nötr kişinin yardımıyla sorunu çözmek amacıyla gönüllü olarak bir araya geldikleri bir süreci içermektedir.
- bireylere anlaşmazlık yaşadıkları kişiyle şiddetin olmadığı bir ortamda yüzleşebilmeleri fırsatını sunmaktadır.
- Adli makamlara, öğrenci davranışları değerlendiren kuruluşa ya da okul disiplin kuruluşa yansması gereken olaylar hariç olmak üzere öğrenciler arasında yaşanan tüm kişiler arası sorunlar (örneğin, alay etme, lakap takma, dedikodu etme vb.) barışyapıcılıkta ele alınabilmektedir.
- Barışyapıcılığa anlaşmazlık yaşayan tarafların kendileri başvurabileceği gibi öğretmenler ve okul yöneticileri de tarafları barışyapıcılığa yönlendirebilmektedirler.
- Barışyapıcılığın gerçekleştirilmesi için taraflardan her ikisinin de barışyapıcılığı kabul etmesi gerekmektedir. Taraflardan biri barışyapıcılığı kabul etmediği takdirde barışyapıcılık gerçekleştirilememektedir.

Barışyapıcılar,

- tarafların yaşadığı sorunu çözmeye çalışmaktadırlar.
- tarafların sorunlarını çözmelerinde sadece süreci kolaylaştırmaktadırlar.
- taraflar üzerinde bir gücü ya da otoritesi bulunmamaktadır.
- Barışyapıcı ve taraflar arasındaki ilişki eşitliğe dayanmaktadır.
- Barışyapıcılık, tarafların sorunlarını çözmelerinde gizli bir süreç sağlamaktadır.
- Görüşmeler esnasında herhangi bir tarafı tutmamakta ya da suçlanmamaktadırlar. - süreçte her iki tarafı da iyi bir biçimde dinlemek ve onların kendi sorunlarına kendi çözümlerini geliştirmelerinde onlara yardımcı olmaktır.

Barışyapıcılık, dört aşamadan oluşan bir süreçtir

Birinci aşama, kavgaanın sonlanması ve tarafların sakinleşmesidir

İkinci aşama, tarafların barışyapıcılık desteği almaya karar vermeleridir.

Üçüncü aşama, müzakere basamaklarının kolaylaştırılmasıdır.

Dördüncü aşama, anlaşmanın imzalanmasıdır.

Barışyapıcı öğrenciler, tarafların yaşadığı anlaşmazlığı ele alırken aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederler:

1. Taraflar yaşadıkları sorunu nedenleriyle birlikte açıklarlar,
2. Taraflar yaşadıkları duyguları nedenleriyle birlikte açıklarlar,
3. Taraflar birbirlerinin bakış açısını anladıklarını gösterirler,
4. Taraflar isteklerini nedenleriyle birlikte açıklarlar, 444
5. Taraflar çözüm seçenekleri üretirler,
6. Taraflar ürettikleri çözüm seçenekleri arasından en adil, yapıcı ve barışçıl çözüm seçeneği üzerinde anlaşılır.

Uygulayıcılar İçin Adım Adım İşlem Basamakları

1. Okul Yöneticilerini Bilgilendirmek, Onları İkna Etmek, Onların Desteğini Almak ve Güvenini Kazanmak
2. Çevre Kurum ve Kuruluşlarla İş Birliğinin Sağlanması
3. Her Bir Öğretmenin Desteğinin Kazanılması
4. Kullanılacak Eğitim Programının Belirlenmesi, Revize Edilmesi ya da Geliştirilmesi
5. Uygulayıcıların Maddi İhtiyaçların Nasıl Giderileceği Konusunda Okul Yöneticileriyle Görüşmeleri ve Bütçe Planlamaları Yapmaları
6. Barışyapıcı Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimlerin Ne Zaman Gerçekleştirileceğinin Belirlenmesi
7. Eğitim Programının Uygulanmasının Ardından Bu Eğitime Katılan Öğrenciler İçin Geniş Katımlı Bir Rozet Takma Töreni Düzenlenmesi
8. Okulda Arabuluculuk Uygulamaları Başlatılmadan Önce Tüm Şubelerde Tanıtım Yapılması
9. Barışyapıcılık Sürecinin Yürütülmesi
10. Projenin Etkilliliğinin Değerlendirilmesi

ZOR KİŞİLİKLERLE İLETİŞİM

1. Zor İnsanın Tanımı ve Davranışları

Zor insan, aynı ortamda bulunulduğunda kişide öfke, huzursuzluk, korku, endişe, sıkıntı gibi duygular yaşatan; dinleme, anlama, anlaşma ve uzlaşma konusunda bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olan insanlar için kullanılan bir kavramdır.

Zor insan hem kendileri hem de yakın çevresi için yaşama zevinci ve yaşam enerjisini azaltan, bireysel ve kurumsal verimliliğe, motivasyona zarar veren etkileri olan insandır.

2. Zor Kişilik Nasıl Ortaya Çıkar ve Gelişir

İletişim; kaynaktan, alıcıya bir kanal kullanılarak mesajın iletilmesi ve alıcıdan da kaynağa geri bildirim verilmesi şeklinde işleyen iki yönlü bir süreçtir.

Sağlıklı iletişimin ön koşulu; kendini (ihtiyaç, duygu) iyi tanımak ve mesajları doğru kanalı kullanarak açık ve anlaşılır şekilde vermektir.

Başta anne ve babamız olmak üzere model aldığımız kişilerden gördüğümüz karşılık (tutum ve tavırlar) zaman içinde kendi davranış kalıplarımıza, tutum ve değer yargılarımıza dönüşür.

Aşırı korumacı bir anne babanın çocuğu büyüdüğünde problemlerini başkalarının çözmesini bekleyebilir.

"Helikopter ebeveyn" tutumu ile büyüyen bir çocuk; dünyanın kendi etrafında dönmesi gerektiğine inanabilir.

Bir insanın çocukluğunda özellikle ebeveynleri ile oluşturdukları iletişim tarzı ileri yaşlarda başka insanlarla iletişim kurarken aynı şekilde kullanılır.

Zor insanlar kötü niyetli değildir. Hayatlarını kendilerini korumak üzere kurmaya çalışırlar çünkü **"Dünya adaletsizdir ve onlar kurbandır!"**. Zihinlerinde bir karmaşa vardır, bu

da onları hayatta gerçekten yapmak istediklerinden alıkoyar. Dünya görüşlerini destekleyecek sürekli bir kanıt arayışı içindedirler. Bu nedenle zor durumlara başvururlar.

3. Zor İnsan Tanımına Giren Kişilerin Kategorileri

Kurumsal yapı içinde değerlendirildiklerinde üç grup insanla karşılaşırız. Bunlar;

1. İnaktif,
2. Reaktif
3. Proaktif

İnaktif kişiliğin özelliği

- Aşırı uyum davranışı sergilerler.
- **"Evet efendim!"** olarak da isimlendirilen bu davranış ve iletişim tarzını sergileyen kişiler kendi görüş ve düşüncelerini ortaya koyamazlar.
- **"Yatan mutlular"** olarak da tanımlanırlar. kendi Yaşamlarına veya kurumsal işleyişe olumlu bir katkıda bulunmazlar.

Reaktif kişiliğin özelliği

- Hemen her görüş, düşünce veya öneriye spontane karşı çıkarlar, muhalefet ederler.
- Ortaya atılan görüş ve öneriyi sorgulamazlar, üzerinde düşünmezler ve sadece karşı çıkarlar.
- **"Karşı çıkmak için karşı çıkma"** bir yaşam biçimleridir.
- Üç-altı yaş çocuğunda gözlenen ve o yaş grubu için normal hatta sağlıklı kabul edilebilecek **"inatçılık"** davranışını aşamamış ve o gelişim düzeyinin sorun çözme ve varlığını kanıtlama yöntemine takılı kalmış bireylerdir.

Proaktif kişiliğin özelliği

- En sağlıklı davranış ve sorun çözme yöntemine sahiptir.
- Proaktif kişi hem sorgular hem çözüm önerir.
- İçinde bulunduğu durumu ya da sorunu sorgulamakla kalmaz sorgu ve eleştirisinin sonuna bir çözüm önerisi ekler.
- Yapıcı, uzlaşmacı ve amaca yöneliktir.

Diğer bir sınıflama, insanların **"sorunlar karşısındaki duruşu"** bakımından da üç grup kişilik karşımıza çıkmaktadır:

1. Sağlıklı insan,
2. Normal insan,
3. Sağlıksız insan.

Sağlıklı insan

- Sorunların farkındadır.
- Sorunu çözmek için gözlenebilir çabalar sergiler.
- Çabaları amaca yönelik, uzlaşmacı ve yapıcıdır.
- En bilinen ifade ile amacı "Üzüm yemektir."

Normal insan

- Sorunların farkındadır.
- O sorunları çözmek için bir çaba harcamaz, sorunlarla birlikte yaşamayı seçer.
- "Benim adım hıdır, bildiğim budur."... Normal olmayı sağlıklı tutumdan ayıran da bu anlayıştır.

Sağlıksız insan

En belirleyici özelliği iki defans (savunma) mekanizmasını sıklıkla kullanmalarıdır. Bunlar;

- neden bulma
- yansıtma.
- Bir sorunla karşılaştıklarında başka insanları veya başka durumları suçlamayı alışkanlık hâline getirmişlerdir.
- Parmakları her zaman birilerini ve bir şeyleri gösterir.
- Sorumluluk alamamalarıdır.
- Evde bir sorun varsa eşi, çalıştığı kurumda bir sorun varsa yöneticiler suçludur.

Yaşam enerjisi her türlü etkinlik, sorun çözme, üretkenlik ve mutluluğumuz üzerinde etkili olan içsel bir güçtür.

Zor kişiler, yaşam enerjilerini nasıl harcadıklarına bakılarak da tanınabilir ve gruplandırılabilirler.

Bu üç enerji kaynağımız

- fiziksel enerji,
- zihinsel enerji ve
- duygusal enerjidir.

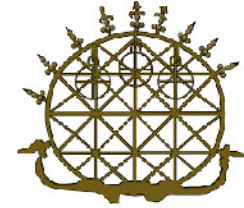
Fiziksel enerji; beden sağlığımız, beslenmemiz, uyku düzenimiz gibi yaşam alışkanlıklarımız tarafından belirlenir. Düşünme, okuma, problem çözme gibi etkinlikler "zihinsel" enerji ile ilgilidir ve bu tür etkinliklerin hayatınızda yer alması zihinsel enerjimizi artırır, geliştirir. Kendilik değerimiz konusunda kendimizin sahip olduğu düşünceler; diğer bir ifade ile kendimize kendimizin biçtiği değer ise "duygusal" enerjimizi düştürür.

Zor kişiler genellikle yaşam enerjilerini ziyan eden, boş yere harcayan insanlardır.

Mutsuz ve verimsiz insanın düşünce ve davranış tarzlarına ilişkin örnekler:

1. Genellikle geçmiş ve gelecekte yaşarlar, "şimdi ve burada"yı ıskalarlar. Bu insanların "geçmiş geçmemiştir". Hayatı, şimdiki zamanı ziyan eder, ıskalarlar.
2. Mazeret üretmekte, suçlu bulmakta ustalaşmışlardır.
3. "Kurban rolü"nü sıklıkla oynarlar. Onlar hep mağdur edilmiş, hakkı yenmiş, hak ettikleri verilmemiş insanlardır.
4. Negatif seçicidirler. Yaşam alanlarında mevcut olan ya da sahip oldukları "iyi" ve "olumlu" şeyleri görmezler. "Hiçbir şey yolunda değil!", "Neşe elimi atsam bir aksilik çıkıyor!"... gibi ifadeleri çok sık duymak mümkündür.
5. Beyinlerini âdeta "kuruntu üretim fabrikası" gibi kullanırlar.
6. Herkesi memnun etme çabasını o derece abartırlar ki kendi duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını neredeyse hiç önemsemezler.
7. Her şeyi kontrol etme çabası içinde olmak da yaşam enerjisini ziyan etmenin bir başka yoludur.

Bir Hittit Duası:

Tanrım; bana değiştirebileceklerimi değiştirebilmem için güç, değiştiremeyeceklerime katlanmam için sabır; ikisini birbirinden ayırt edebilmem için akıl ver."

4. Zor İnsanlarla Birlikte Yaşamak ve Çalışmak Konusunda Yöntem ve Öneriler

Her türlü insan karşısında "model davranış sergilemek" yapılabilecek en doğru davranıştır. İnsanın geliştirebileceği en değerli beceri "iletişim becerisi"dir.

Zor insanlarla birlikte yaşamak ve çalışmak konusunda da en temel öneri "iletişim becerisi"dir.

Zor kişilikler karşısında sergilenmesi gereken iletişim becerisi

Verilmesi gereken mesaj;

- Dolaysız,
- Hemen,
- Açık bir şekilde,
- Dürüstlikle ve
- Karşıdakini incitmeden iletilmelidir.

Zor insanlarla iletişimi büyük ölçüde imkânsız kılan veya sorunu daha da ağırlaştıran tutumlar:

- Aynen karşılık verme,
- Problemi ele almak yerine savunmaya geçme,
- Söylenenlerin ne anlama geldiğini dikkate almama,
- Ürkme ve şaşırma,
- Tepkisiz kalma (öfkeden dili tutulma)
- O anda bir şey düşünememe

Reaktif (sadece eleştiren ve saldırgan) kişilerin davranışlarının altında yatan psikolojik alt yapısı şöyle analiz edilebilir:

- Kendilerini enerji küpü sanırlar. Ne var ki bu enerji yapıcı değil, yıkıcıdır.
- Kendilerini güçlü gösterme ihtiyacı duyarlar. Bir tür suçluluk duyarlar.
- Yalnızlık çekerler. Çünkü saldırgan tavırları nedeniyle insanlar onlardan uzak durur.
- Tehdit altında olduklarını düşünürler.
- Sıkıntıdan bunalırlar.

Kötümser (negatif seçici) zor kişilik üzerinden verelim:

- Kötümserlikleri sayesinde kendilerini gelecek başarısızlıklara karşı korumaya çalışır.
- Nadiren bir işi tamamlamak için öneri getirirler.
- Dahası, sizin getirdiğiniz önerilere de hep dumsuz yaklaşırlar.
- Temel psikolojik ihtiyaçları güvenlidir.
- Kendilerinin ortaya koyacakları olası bir başarı bile onları korkutur.

İnsanı zor kişi yapan korkudur. Bunun da çözümü insanların özellikle psikolojik olarak güven içinde olduklarını deneyimlemeleri ve bunu uzun bir süre içinde test ederek ikna olmalarıdır.

Zor kişiliklerle araya mesafe koymada uygulayabileceğiniz yöntemler şöyle özetlenebilir:

- Kırık plak
- Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama
- Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme
- Kendinden emin erteleme
- Sislendirme

Kırık plak: Dikkatle düşünüp kendinize bir "kırık plak" cümlesi hazırlayın. Zor kişinize kendisini duyduğunuzu belirtip bu kırık plak cümlesini üst üste tekrarlayın.

Konunun içeriğini bırakıp ilişkiyi tanımlama: Zor kişiniz alışmış davranışları sergilemeye başladığında söylediklerine aldırma yapıp yaptığina işaret etmek.

Ortam değişinceye kadar konuşmaya ara verme: Karşıdaki kişinin öfkesinin, dırdırının ya da suskunluğunun nedenini tümüyle göz ardı edip konuşmayı ertelemek.

Kendinden emin erteleme: Zor kişinize göstereceğiniz tepkiyi sizin daha sakin ve kafanızın daha duru olduğu bir zamana bırakmak.

Sislendirme: Karşınızdaki kişinin isteğini ve görüşlerini kendi sözlerinizle kısaca özetlemek (böylece onu dinlediğinizi ve anladığınızı göstermiş olursunuz) ve kendi düşündüğünüz şekilde tutum almak.

Zor kişilikler karşısında takınılması gereken tutum ve sergilenmesi gereken davranışlar

Saldırgan Kişilikler:

- Biraz boşalmalarına izin verin.
- Kibar davranmaya kalkışmayın.
- Adlarıyla hitap edin.
- Oturtmaya çalışın.
- Göz teması kurun.
- Düşüncelerinizi etkili ve kendinizden emin bir biçimde ifade edin.
- Söylediklerini tartışmayın, sözlerini kesmeyin.
- Dostça davranmaya hazır olun.

Sürekli Yakınanlar:

- Sabrınız taşsa da dinleyin.
- Söylediklerini başka sözcüklerle ve kısa cümlelerle kendisine tekrarlayarak esas söylemek istediklerini saptamaya çalışın.
- Görüşlerini o an makul bulsanız bile, sakın söylediklerini onaylamayın ya da kendisinden özür dilemeyin.
- "Suçlama-savunma-karşı suçlama" kısır döngüsüne düşmeyin.
- Yorum yapmadan dğuları belirtin.
- Özgül, açık uçlu sorularla kendisini sorunu çözmeye yönlendirin.
- Hiçbiri işe yaramazsa "Peki, sen ne öneriyorsun?" diye sorun.

Suskun Tepkisizler:

- Suskunluğun, tepkisizliğin ne anlama geldiğini yorumlamaya kalkışmayın.
- Suskunluğunu konuşmaya çalışın.
- Açık uçlu sorular sorun. Yanıtı sabırla bekleyin.
- Sessizliği kendi konuşmalarınızla doldurmaya çalışmayın.
- Olaylarla veya durumla ilgili kendi yorumunuzu yapın.
- Tekrar açık uçlu sorular sorun.
- Eğer suskununuz konuşmaya başlarsa yorum yapmadan dinlemeye gayret edin.
- Suskununuz tepkisiz kalmayı sürdürüyorsa görüşmeyi kesin ve tekrar görüşmek üzere bir zaman belirtin.

4. Kötümserler:

- Kendinize ve ekibinizi koruyun; kötümserliklerini size de bulaştırabilirler.
- Geçmişte benzer durumların nasıl başarıyla aşıldığını iyimser ama gerçekçi bir dille anlatın.
- Değişik seçenekler üzerinde görüşüyorsanız ilk önce en kötü durumda ne olabilir, bunu siz gündeme getirin.
- Kötümserin söylediklerini gelecekte aşılması gerekebilecek sorunlar olarak görün.
- Ne yapacağınızı kaçamaklar yapmadan doğrudan ifade ederek kendi başınıza davranmaya da hazır olun.
- Her şeyi ince eleyip sık dokuyanlara bir kere de kendilerini hazır hissetmeden harekete geçmeyi önerin.

5. Çokbilmişler

- Bu kişiler dayanılmaz bir mantık silsilesi ve bilgilerine dan güvenleriyle, sizi aptal, beceriksiz konumuna düşüren ve savunmaya zorlayan insanlardır.
- Bu kişilerle iletişim kurmak için önceden düşüncelerinizi sıraya koyun.
- Birlikte ele alacağınız konuyla ilgili hazırlıklar yapın.
- Söylediklerini kabul etmek istemiyorsanız en etkin yöntem soru tekniklerini kullanın.
- Yapılacak işlerin gözden geçirilmesini sağlamak için ek bilgi vermesini sağlayacak sorulardan yararlanın.